

การน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน :
กรณีบ้านถ่อนนาลับ หมู่ที่ ๑ ตำบลถ่อนนาลับ อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี

Taking the Philosophy of Sufficiency Economy applied to
develop the community economy For the case
Ban Tonnalab Moo 1, Tonnalab sub district, Bandung, Udon Thani

ผศ.นวรรตน์ บุญภิละ
Asst.Prof.Navarat Boonpila
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๒ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษากลไกและกระบวนการในการน้อมนำเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการปรับตัวของชุมชนภายใต้บริบทของระบบเศรษฐกิจในปัจจุบัน ๒) เพื่อวิเคราะห์แนวทางในการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนบ้านถ่อนนาลับ เป็นชุมชนที่มีความสามารถโดยมีพื้นฐานความมีจิตสำนึกที่ต้องการมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความสามัคคี มีความรัก มีน้ำใจ มีความเอื้ออาทรต่อกัน สามารถที่จะวิเคราะห์ปัญหา เลือกแนวทางการแก้ไขปัญหาไปสู่การแก้ไขได้สำเร็จและนำไปสู่การแก้ไขปัญหาอื่นๆของชุมชน ทำให้ชุมชนพึ่งตนเองได้อย่างมีศักดิ์ศรี ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน คือ มีการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นกระบวนการตามหลัก ๓ ห่วง ๒ เงื่อนไข เข้ามาใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ชาวบ้านมีการพัฒนา มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการปฏิบัติงาน มีนักวิชาการพัฒนาและนักวิชาการจากภายนอกเป็นผู้ส่งเสริมและสนับสนุนในด้านต่างๆ ผ่านกิจกรรมของชุมชน เช่น กิจกรรมธนาคารข้าว กลุ่มป่าชุมชน กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มขานาเกษตรอินทรีย์ กลุ่มโรงสีชุมชน ร้านค้าชุมชน จนทำให้นำไปสู่กระบวนการสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืน และได้รับรางวัลหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงของกระทรวงมหาดไทย ระดับประเทศในปี พ.ศ. ๒๕๕๔

คำสำคัญ : ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, การน้อมนำ,บ้านถ่อนนาลับ

Abstract

This research paper has two objectives: 1) to study the mechanisms and processes of bringing the sufficiency economy for adaptation of community under the context of the present economic system, and 2) to analyze the way to bring the philosophy of sufficient economy being applied for community development sustainably. The results of this research were as follows : Ban Tonnalab community was a capable community based on the awareness of community in taking part for helping each other in their community. They have a harmony, love, kindness, generosity towards each other. They could analyze problems, chose a solution to solve the problem successfully, and then lead to solve the other problems of community; thereby this community can stand on themselves with dignity. The factor impacted to the strength of the community was the application of the Philosophy of Sufficiency Economy as the main procedure by following the 3-loops principle ๒ conditions for the development of community economics. The villagers were developed and participated in all stages of activities. There had also been the developers and academics from outside encouraged and supported them through community activities such as rice-bank, community-forest group, saving group, organic farmer group, community mills, community stores, that lead to the strong and sustainable process and won the model of Village of Sufficiency Economy award from the Ministry of Interior in 2011.

Key words: Sufficiency Economy Philosophy, applied, Ban Tonnalab

บทนำ

ประเทศไทยได้พัฒนาประเทศภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม โดยมีการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ ปี ๒๕๐๔ เพื่อเป็นเครื่องมือในการวางแผนการพัฒนาตามรอยการพัฒนาแบบตะวันตก เป็นการพัฒนาที่เน้นการสั่งการจากเบื้องบนลงมาสู่เบื้องล่าง ประชาชนชุมชนไม่ได้มีโอกาสได้คิดหรือทำอะไรด้วยตัวเอง แต่เป็นการพัฒนาที่มาจากนโยบายของรัฐบาล ซึ่งนโยบายของรัฐก็จะเป็นแบบเหมารวม ไม่ได้คำนึงถึงความแตกต่างและบริบทหลากหลายของแต่ละพื้นที่ ทำให้การพัฒนาประเทศไทยตามแผนพัฒนาฯ ประสบกับปัญหาความเหลื่อมล้ำระหว่างรายได้ เกิดความแตกต่างระหว่างเมืองและชนบท ก่อให้เกิดปัญหาอื่นๆ อีกมากมาย เป็นการพัฒนาที่ขาดความสมดุล (unbalance

growth) โดยไม่ได้คำนึงว่าประเทศไทยมีพื้นฐานที่ภาคเกษตรกรรม ดังนั้นผลที่ปรากฏ คือ การผลิตในภาคอุตสาหกรรมมีส่วนที่เพิ่มขึ้นในขณะที่ภาคการเกษตรลดลงอย่างต่อเนื่อง

จากปัญหาดังกล่าวชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนถึงการพัฒนาที่ขาดสมดุล คือ ประสบความสำเร็จเฉพาะเชิงปริมาณ แต่ขาดความสมดุลด้านคุณภาพ จะเห็นได้จากการพัฒนาที่ผ่านมาได้มุ่งเน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยใช้ทรัพยากรธรรมชาติและแรงงานราคาถูก มีการระดมเงินทุนจากต่างประเทศมาลงทุนในตลาดเงินและตลาดทุน โดยการพัฒนาด้านมิติของคนและการปรับโครงสร้างของระบบต่างๆ ที่อยู่รอบตัวคน ทั้งในด้านระบบเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนระบบการบริหารจัดการที่ดี ที่อยู่ในสภาพตั้งรับและไม่สามารถตามแก้ไขปัญหาได้ทันการ เป็นข้อจำกัดต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนไทย และการพัฒนาอย่างยั่งยืนในระยะยาว ทั้งไม่สามารถสร้างความอยู่ดีมีสุขให้กับคนส่วนใหญ่ของประเทศได้ ปัญหานี้ได้สะท้อนให้เห็นชัดเจนเมื่อเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ที่ส่งผลกระทบมากที่สุดต่อคนยากจนที่ต้องอยู่ในฐานะยากจนมากขึ้นและมีคุณภาพชีวิตด้อยลงกว่าเดิม ประกอบกับกระแสโลกาภิวัตน์ จากภายนอกที่มุ่งสู่เศรษฐกิจยุคใหม่และสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงภายในประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง เป็นเงื่อนไขสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาประเทศระยะต่อไปของสังคมไทย จึงได้นำมาปรัชาเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้ก่อให้เกิดคุณูปการแก่ประชาชนและประเทศชาติเป็นอันมากจนบัดนี้ จนกระทั่งภาครัฐได้นำเอาไปเป็นปรัชญานำในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาของประเทศไทย^๑

เศรษฐกิจชุมชน คือ การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆ ทั้งด้านเกษตรกรรมอุตสาหกรรมบริการ ทั้งในด้านการผลิต การบริโภค และการการกระจายผลผลิต โดยให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจของชุมชน คือ ให้มีส่วนร่วมคิด (What) ร่วมทำ (How) ร่วมรับผลประโยชน์ (For Whom?) บนรากฐานของความสามารถของชุมชนที่มีอยู่โดยใช้ “ทุนของชุมชน” ทั้งที่เป็นสินค้าทุน ทุนทางเศรษฐกิจ และทุนทางสังคม นั่นคือ สมาชิกในชุมชนจะเป็นผู้ตัดสินใจเองว่า พวกเราจะผลิตอะไรได้บ้างตามศักยภาพและทุนประเภทต่างๆ ที่มีอยู่ และการแบ่งปันผลประโยชน์จากการผลิตกันอย่างไรนั่นเอง นั่นหมายถึง ชุมชน คิดเอง ทำเอง ได้เอง การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนมีเป้าหมายสำคัญอยู่ที่ ๑) การพัฒนาขีดความสามารถของคน ครอบครัวและชุมชน จากการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้พึ่งตนเองได้ ๒) การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมพื้นฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น จะเห็นว่าถ้าสามารถพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้เป็นไปตามเป้าหมายที่

^๑ มนูญ มุกข์ประดิษฐ์, วิเคราะห์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา, *วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๘), หน้า บทคัดย่อ.

กำหนดไว้ได้ ปัญหาเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม จะลดลงหรือหมดไปจากชุมชนนั้นๆ ซึ่งแสดงว่าเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนและยังสามารถยืนอยู่บนขาตัวเองได้โดยไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่นอีกด้วย^๒

การพัฒนาประเทศให้ยั่งยืนนั้นเริ่มที่เศรษฐกิจชุมชนอันเป็นฐานรากของเศรษฐกิจทั้งประเทศ หากชุมชนมีความเข้มแข็ง มีการพัฒนาที่ยั่งยืน สามารถยืนอยู่ได้ด้วยขาของตนเอง ลดการพึ่งพาไม่สร้างภาระหรือความเดือดร้อนให้ใคร การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการแก้ปัญหา เศรษฐกิจเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงชีวิตและปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับตั้งแต่ครอบครัว ชุมชนจนถึงระดับรัฐทั้งในการดำรงชีวิตประจำวัน การพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลางโดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวหน้าต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก ก็จะทำให้ประเทศชาติมีความยั่งยืนและเข้มแข็งไปด้วย ดังนั้นการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ จึงเน้นไปที่เศรษฐกิจชุมชนว่าได้น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ มาใช้ในการจัดการในชุมชนของตนอย่างไร และมีแนวทางใดบ้าง ที่จะสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนของชุมชนด้วยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษากลไกและกระบวนการในการน้อมนำเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการปรับตัวของชุมชนท้องถิ่นภายใต้บริบทของระบบเศรษฐกิจในปัจจุบัน

๒. เพื่อวิเคราะห์แนวทางในการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่น ผู้วิจัยได้เลือกใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research) โดยเน้นการศึกษาที่เน้นสองแนวทางหลักคือการศึกษจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary Study) และการวิจัยภาคสนาม(Field Research) โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๑. การศึกษาข้อมูลเอกสาร (Documentary Study) เป็นการศึกษาผ่านการรวบรวมเอกสารและข้อมูลต่างๆทั้งในเชิงปฐมภูมิ (primary source) และทุติยภูมิ(secondary source) ที่เกี่ยวข้องกับ การน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจระดับต่างๆหรือใช้ในองค์กรและหน่วยงาน โดยการรวบรวมและประมวลเพื่อจัดทำเป็นรายงานการวิจัย

^๒ ธเนศ ศรีชัยลำพันธ์. การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน. (ออนไลน์), แหล่งที่มา : <http://fuangfah.econ. cmu. ac.th/teacher/thanes/files/Perfect%20Book2017.pdf> (๑๕ มกราคม๒๕๕๖).

๒. การศึกษาข้อมูลภาคสนาม (Field Study) ดำเนินการศึกษาและค้นคว้าข้อมูลจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่โดยวิธีการต่างๆ อาทิ เช่น การสัมภาษณ์ประธานหรือผู้ก่อตั้งกลุ่มเศรษฐกิจชุมชนสมาชิกในกลุ่มจำนวน ๓๕ คน และส่วนอื่นๆที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมาย (focus group) และการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อระดมสมอง (brain storming) และการรับฟังความคิดเห็นจากชุมชนท้องถิ่นพร้อมทั้งแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่เหมาะสมเพื่อผลักดันแนวทางทางการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้อย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

ผลการวิจัยการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

ชุมชนบ้านถ่อนนาลับ เป็นชุมชนที่มีความสามารถ โดยมีพื้นฐานความมีจิตสำนึกที่ต้องการมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความสามัคคี มีความรัก มีน้ำใจ มีความเอื้ออาทรต่อกัน สามารถที่จะวิเคราะห์ปัญหา เลือกแนวทางการแก้ไขปัญหาที่จะนำไปสู่การแก้ไขได้สำเร็จและพัฒนาไปสู่การแก้ไขปัญหาอื่นๆของชุมชน ทำให้ชุมชนพึ่งตนเองได้อย่างมีศักดิ์ศรีซึ่งมีปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนดังต่อไปนี้

๑. ปัจจัยภายใน ประกอบด้วย ระบบเครือญาติ วัฒนธรรมประเพณี ผู้นำชุมชน การมีส่วนร่วมทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์

๒. ปัจจัยภายนอก ที่สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนบ้านถ่อนนาลับ ประกอบด้วย นโยบายรัฐและหน่วยงานที่สนับสนุน

จากการสัมภาษณ์ในเชิงลึกผู้ให้ข้อมูลทั้ง ๓๕ คน รวมทั้งการศึกษาริบทของชุมชนบ้านถ่อนนาลับพบว่า มีการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างชุมชนให้เข้มแข็งในการพัฒนาบ้านหมู่บ้านถ่อนนาลับ ผ่านกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

๑. กิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นมานั้นมีที่มาของความต้องการที่จะแก้ไขปัญหา เช่น ปัญหาความอดอยาก ยากจนจากการทำแล้วไม่ได้ผลผลิตจนต้องไปขอข้าวจากพื้นที่อื่นมาบริโภค ปัญหาความเสื่อมโทรมการลดน้อยลงของทรัพยากรธรรมชาติและ การถูกแย่งชิงทรัพยากรจากนโยบายการส่งเสริมปลูกพืชเศรษฐกิจชาวบ้านจึงต้องรีบหาทางป้องกันโดยเร็ว ปัญหาเงินทุนในการประกอบอาชีพ รวมไปถึงจนถึงภาวะหนี้สินที่เรื้อรังและเป็นภาระหนัก ปัญหาผลผลิตในทางการเกษตร ในเรื่องการจัดการและการตลาด ซึ่งแต่ละปัญหาล้วนแต่มีความสำคัญและความจำเป็นที่จะต้องได้รับการแก้ไข โดยที่ทุกคนต่างมีส่วนเกี่ยวข้องด้วยกันทั้งนั้น ดังกิจกรรมต่างๆจะเห็นได้ว่าชาวบ้านเมื่อประสบปัญหา จะมีการพูดคุยโดยผู้นำชุมชนจะเป็นแกนหลักและเชื่อมโยงประสานในการสำรวจความต้องการของคนในชุมชนและได้ร่วมกันจัดลำดับความสำคัญ ความจำเป็น และความเร่งด่วนของปัญหาเพื่อนำไปสู่การแก้ไข นั่นคือการแสดงถึงความต้องการในการแก้ไขปัญหาที่มากกว่าการรอรับความช่วยเหลือจากคนอื่น

๒. เมื่อเกิดปัญหาชาวบ้านร่วมกันค้นหาสาเหตุที่ไม่มีข้าวบริโภคทั้งที่ทำนาเป็นอาชีพ จึงพบว่า การทำนาต้องพึ่งพาธรรมชาติเป็นหลัก เมื่อเกิดภัยพิบัติทำให้ผลผลิตได้รับความเสียหายหรือไม่ได้ผลผลิตเลย การแก้ไขปัญหาต้องช่วยกันในชุมชน หรือทำไม่ป่าไม้และธรรมชาติที่เคยอุดมสมบูรณ์ซึ่งลดน้อยถอยลง ผู้นำชุมชนที่เราสังเกตความเปลี่ยนแปลงจึงได้พูดคุยกับชาวบ้านและได้สรุปความเห็นร่วมกันว่าเกิดจากการตัดไม้เพื่อเผาถ่านและแปรรูปไม้เป็นอาชีพจนทำให้ทางราชการต้องให้เอกชนมาสัมปทานป่าไม้เพื่อปลูกพืชเศรษฐกิจ สาเหตุที่ต้องพึ่งนายทุนเงินกู้ยืมในระบบในด้านเงินลงทุนในการประกอบอาชีพและทำการเกษตรที่ทำให้เป็นหนี้สินเรื้อรังจนต้องเร่งระดมทุนในชุมชนกันเอง เกิดปัญหาในเรื่องผลผลิตทั้งในด้านต้นทุนการผลิตด้านราคาและคุณภาพผลผลิตเกษตรกรจนได้รับปัญหาร่วมกันว่าเกิดนโยบายการส่งเสริมการทำการเกษตรเพื่อการค้ามากกว่าการพึ่งพาตนเองจนชาวบ้านไม่สามารถบริหารจัดการกันเองได้

๓. ในการศึกษาหาแนวทางการแก้ไขปัญหาของชาวบ้านมีวิวัฒนาการและกระบวนการที่ต่อเนื่องจากการเรียนรู้และปฏิบัติการ เช่น วิธีแก้ไขปัญหาเรื่องการขาดแคลนข้าวบริโภคของชาวบ้าน ผู้นำชุมชนร่วมกับชาวบ้านอาศัยมิติทางวัฒนธรรมในการขอรับบริจาคข้าวเพื่อทำบุญแล้วนำไปช่วยเหลือผู้เดือดร้อน การร่วมมือกันทำคลองส่งน้ำเพื่อให้สามารถนำไปใช้ในการทำนาปรังเพิ่มมากขึ้นมีข้าวเพียงพอต่อการบริโภค การที่จะหยุดยั้งการทำลายป่านั้นก็ต้องช่วยกันหยุดทำอาชีพเผาถ่านหรือทำอาชีพตัดไม้ โดยหาข้อตกลงร่วมกันในการใช้ประโยชน์ร่วมกันระหว่างคนกับป่า ร่วมทั้งการหาวิธีต่อสู้เพื่อรักษากรรมสิทธิ์ในที่ดินที่เป็นของชุมชน แนวทางในการระดมเงินทุนในชุมชนเป็นวิธีที่จะสร้างความยั่งยืนในเรื่องแหล่งทุนให้กับชุมชน จึงเป็นวิธีการแก้ไขปัญหาร่วมกันไม่ให้ถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายทุนเงินกู้ยืมในระบบอีกต่อไป แนวทางการศึกษาเรื่องการบริหารจัดการผลผลิตของเกษตรกรโดยรวมกลุ่มกันศึกษาผ่านกระบวนการโรงเรียนชาวนาเกษตรอินทรีย์และโรงสีชุมชนที่สามารถบริหารจัดการครอบคลุมทุกกระบวนการ

๔. ชาวบ้านถ่อนนาลับที่ประสบปัญหาและชาวบ้านทั่วไปต่างก็มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ทั้งนี้เพราะถือเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน มีระบบเครือญาติที่แน่นแฟ้นด้วยความเอื้ออาธรรมมีน้ำใจ เมื่อคนในชุมชนประสบความเดือดร้อนมักจะไม่ทิ้งกันอันเป็นคุณสมบัติที่ดีของคนในชุมชนถ่อนนาลับจึงทำให้กิจกรรมต่างๆ มักจะได้รับการมีส่วนร่วมอยู่เสมอ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสำคัญของปัญหาและกิจกรรมต่างๆ มักจะได้รับการมีส่วนร่วมอยู่เสมอ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสำคัญของปัญหาและกิจกรรม จะเห็นว่ากิจกรรมที่คนมีส่วนร่วมมากหรือเกือบทั้งชุมชนคือ ธนาคารข้าว ป่าชุมชน กลุ่มออมทรัพย์และโรงสีชุมชน เพราะกิจกรรมดังกล่าวสามารถตอบสนองหรือแก้ปัญหาให้กับคนส่วนใหญ่ ส่วนกิจกรรมโรงเรียนชาวนาเกษตรอินทรีย์ที่มีการมีส่วนร่วมอยู่เฉพาะสมาชิกที่ทำนาข้าวอินทรีย์ ซึ่งถือว่ายังไม่แพร่หลายจนครอบคลุมไปทั้งชุมชนแต่มีแนวโน้มที่จะมากขึ้น

๔. กิจกรรมต่างๆได้ดำเนินมาเรื่อยๆพร้อมการสรุปบทเรียนของคนในชุมชนในรูปแบบของการประชุมใหญ่เพื่อการรายงานกิจการ การประชุมของคณะกรรมการและสมาชิกหรือการประชุมผลของกิจการจากคนในชุมชนด้วยหลัก ๑) ความพอประมาณ หมายถึงความพอดี ที่ไม่น้อยเกินไป ไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่นการผลิต และการบริโภคให้อยู่ในเกณฑ์พอประมาณพอดีพอควร ๒) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจที่จะดำเนินการในเรื่องต่างๆ อย่างรอบคอบมีหลักวิชาการและพิจารณาเหตุปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างถ่วงถ่วง ๓) การมีภูมิคุ้มกันที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับจากผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นได้ในปัจจุบันและอนาคต ส่วนหน่วยงานภายนอกที่ให้ความสนใจในการศึกษาพร้อมเป็นชุมชนเข้มแข็ง การสื่อสารมวลชนในแขนงต่างๆ รวมทั้ง การทำการศึกษาวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR)ของสมาชิกในกิจกรรม ทำให้ผลกิจกรรมได้รับการยอมรับจนสามารถนำไปเผยแพร่สู่สาธารณชน ในเรื่องการสร้างชุมชนเข้มแข็ง โดยการขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆแล้วแต่เป็นคนในชุมชนทั้งสิ้นองค์กรภายนอกเพียงสนับสนุนและส่งเสริมในส่วนที่ชุมชนขาดไป

จะเห็นได้ว่า การน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของบ้านถ่อนาลับ เป็นไปตามกระบวนการหลัก ๓ ห่วง ๒ เงื่อนไข โดยชาวบ้านมีการพัฒนามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการปฏิบัติงาน มีนักวิชาการพัฒนาและวิชาการจากภายนอกเป็นผู้ส่งเสริมและสนับสนุนในด้านต่างๆ เช่น ข้อมูลข่าวสารเทคโนโลยี

ชุมชนบ้านถ่อนาลับ เป็นชุมชนที่มีความสามารถ โดยมีพื้นฐานความมีจิตสำนึกที่ต้องการมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความสามัคคี มีความรัก มีน้ำใจ มีความเอื้ออาทรต่อกัน สามารถที่จะวิเคราะห์ปัญหา เลือกแนวทางการแก้ไขปัญหาที่จะนำไปสู่การแก้ไขได้สำเร็จและพัฒนาไปสู่การแก้ไขปัญหาอื่นๆของชุมชน ทำให้ชุมชนพึ่งตนเองได้อย่างมีศักดิ์ศรีซึ่งมีปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนดังต่อไปนี้

๑. ปัจจัยภายใน ประกอบด้วย ระบบเครือญาติ วัฒนธรรมประเพณี ผู้นำชุมชน การมีส่วนร่วมทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์

๒. ปัจจัยภายนอก ที่สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนบ้านถ่อนาลับ ประกอบด้วย นโยบายรัฐและหน่วยงานที่สนับสนุน

อภิปรายผล

จากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญทั้ง ๓๕ คนการน้อมนำหลังปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน สามารถแบ่งสรุปได้เป็น ๒ ด้าน ดังนี้

๑. ด้านสุขภาพของบ้านถ่อนนาลับ ในการดำรงชีพของเกษตรกรท่ามกลางการแข่งขันทางเศรษฐกิจในยุคปัจจุบัน ทำให้ผู้คนต้องดิ้นรนเอาตัวรอด นึกถึงผลประโยชน์ส่วนตัวมากขึ้น จะทำให้ความเสียสละของคนในชุมชนลดน้อยลง ทำให้การทำงานเพื่อส่วนร่วมน้อยลงไปบ้าง บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของบุคลากรมีน้อยลงเนื่องจากการมีภารกิจส่วนตัวที่สำคัญในการดำรงชีวิต ประกอบกับสภาพเศรษฐกิจที่ทำให้ความรับผิดชอบในเรื่องเงินที่กู้ยืมไปอาจส่งคืนล่าช้าไปบ้าง การเคลื่อนไหวของวัฒนธรรมทางตะวันตกและกระแสบริโภคนิยมที่เข้าถึงชุมชนในยุคโลกาภิวัตน์ได้ทำให้คนในชุมชนได้รับข้อมูลข่าวสารการโฆษณาชวนเชื่อในด้านการแสวงหาความสุขสบายและเครื่องอำนวยความสะดวก โดยมีปัจจัยเรื่องเงินทองเข้ามาเกี่ยวข้องทำให้เงินเป็นปัจจัยสำคัญ วัฒนธรรมการช่วยเหลือเกื้อกูลจะไม่มีคุณค่ากลายเป็นเงินเข้ามาแทนวัฒนธรรมดั้งเดิมถูกลืมไปเรื่อยๆ แนวทางในการพัฒนาเพื่อการพึ่งตนเองน้อยลงต้องพึ่งพาภายนอกมากขึ้น การสืบทอดและเชื่อมโยงแนวทางการพัฒนาชุมชนให้กับคนรุ่นใหม่ ยังมีจำกัด เพราะระบบการศึกษาได้สอนให้กับเด็กและเยาวชน รวมทั้งทัศนคติของผู้ปกครองที่ส่งไปเรียนหนังสือเติบโตจะได้เป็นเจ้านายคนให้ได้รับหน้าที่การงานที่ดีจึงขาดการสำนึกถึงการหวนคืนสู่การพัฒนาชุมชนของตนเอง และเมื่อหมดยุคคนรุ่นปัจจุบันไปแล้วอนาคตของชุมชนบ้านถ่อนนาลับจะเป็นอย่างไร การพัฒนาชุมชนที่ขับเคลื่อนไปข้างหน้าทำให้เกิดกิจกรรมที่เชื่อมโยงและก้าวไปอย่างไม่หยุดนิ่ง มีกิจกรรมเพิ่มขึ้นจากผลของการพัฒนาและการขับเคลื่อนของกลุ่มคนที่มีความสำคัญของคนในชุมชน และในขณะเดียวกันการพัฒนายังมีข้อจำกัดจำนวนบุคลากรยังมีเท่าเดิมยังไม่มีมีการถ่ายทอดโอนภารกิจให้บุคคลอื่นที่ยังไม่มีบทบาทให้เข้ามารับช่วงต่อหรือช่วยผ่อนถ่ายภารกิจ จึงทำให้ความเข้มแข็งของกิจกรรมหรือประสิทธิภาพของกิจกรรมลดน้อยลงไปด้วยระบบการเมืองในปัจจุบัน ตั้งแต่ระดับท้องถิ่นถึงระดับประเทศที่คนในชุมชนมีทัศนคติและความเชื่อแตกต่างกัน รวมถึงเงินและผลประโยชน์ที่ยังเป็นปัจจัยสำคัญทางการเมืองจะทำให้ชุมชนเกิดความขัดแย้งแบ่งเป็นกลุ่มๆนำไปสู่การมีส่วนร่วมน้อยลง ถ้าหากกลุ่มของตนไม่ได้รับการตอบสนองในผลประโยชน์ตามที่ตนต้องการ

๒. ด้านกลไกและกระบวนการทำงาน เกิดจากประสบการณ์ในการเรียนรู้และถ่ายทอดสู่กันของคนในชุมชนผ่านความสำคัญในฐานะความเป็นญาติพี่น้องตามระบบเครือญาติที่มีความเคารพและมีความเชื่อฟังผู้อาวุโสทำให้ยึดติดกับการปฏิบัติแบบดั้งเดิม ตามหลักความพอเพียง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล โดยมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอนของสมาชิกในชุมชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยในประเด็นต่อไปนี้

๑. ควรมีจัดการปลูกฝังในเรื่องการปรับแนวคิดและทัศนคติการดำรงชีวิตของการพึ่งตนเองในแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงโดยลดสิ่งฟุ่มเฟือยและเพิ่มรายได้ ทั้งนี้เพื่อพึ่งตนเองได้ ไม่ส่งผลกระทบต่อเรื่องเงินกู้ยืมในกองทุนต่างๆและมีกำลังในการทำงานสาธารณะมากขึ้น มีการเสียสละมากขึ้น

๒. ต้องส่งเสริมและสร้างแนวคิดเรื่องการช่วยเหลือเกื้อกูลมากกว่าการเอารัดเอาเปรียบ โดยกระบวนการทางสังคมที่มีทุนเดิมที่ดีอยู่แล้ว เพื่อให้เรียนรู้เท่าทันต่อกระแสทุนนิยมและบริโภคนิยม เช่น การส่งเสริมแลกเปลี่ยนแรงงาน (ลงแขก) ปัจจัยผลผลิตทางการเกษตร การรวมกลุ่มเพื่อปรึกษาหารือในปัญหาเรื่องการผลิตและการประกอบอาชีพ หรือการบริจาคสิ่งของโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน

๓. ควรมีการพัฒนารูปแบบของการจัดกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนเพื่อสร้างแรงจูงใจให้เกิดความร่วมมือของคนในชุมชนทุกภาคส่วนเพื่อนำไปสู่การพัฒนา ที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ทุกๆ กิจกรรมที่จะมีหรือเกิดขึ้นต่อไป เพื่อนำไปสู่การสร้างชุมชนเข้มแข็งของบ้านถ่อนนาถ้อยอย่างยั่งยืน

๔. ควรจัดเวทีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาระบบการทำงานของชุมชน ด้วยหลักพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และ ความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน

บรรณานุกรม

กรมการพัฒนาชุมชน.แผนยุทธศาสตร์เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง พ.ศ. ๒๕๔๒-๒๕๔๔. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, ๒๕๔๒.

จิราณีย์ พันมูล. กระบวนการพัฒนาชุมชนสู่วิถีพอเพียง : กรณีศึกษาบ้านนาเวียง อำเภอกะเคา จังหวัดลำปาง. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๔.

ใจมานัส พลอยดี. ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จและความล้มเหลวของธุรกิจชุมชน : การเปรียบเทียบภาพรวมและภาพย่อย (อ.คำเชื่อนแก้ว จ.ยโสธร และอ.ลานสกา จ.นครศรีธรรมราช) วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนเสนอทางทฤษฎีในบริบทต่างสังคม. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๔๐.

ชวาวุฒิ ลาภมาก. ศึกษาแบบความรู้และกระบวนการขับเคลื่อนความรู้ตามแนวทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีชุมชนธรณีคำ แขวงโคกแฝด เขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร, ๒๕๕๓.

นิติ เอียวศรีวงศ์. คนจนกับนโยบายการทำให้จนกับรัฐ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์, ๒๕๔๓.

ประเวศ วะสี. เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี, ๒๕๔๔.

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน. กรุงเทพมหานคร : เอ็ดดิสันเพรสโปรดักส์, ๒๕๔๒.

มณูญ มุกข์ประดิษฐ์. วิเคราะห์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา.วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณ-ราชวิทยาลัย, ๒๕๒๘,

มงคล ด้านธานินทร์. เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองเชิงระบบ. กรุงเทพมหานคร : ซีเอ็ดดูเคชั่น. มหาดไทย, ๒๕๔๑.

มัทนา พนานิรามัย และคณะ. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านประชากร สังคมเศรษฐกิจ วัฒนธรรมต่อความเป็นอยู่ที่ดีและความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นไทย. รายงานผลการวิจัย สถาบันทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗.

สุนัย เศรษฐบุญสร้าง. แนวทางปฏิบัติ ๗ ขั้นสู่วิถีเศรษฐกิจพอเพียงจากแนวปฏิบัติสู่แนวคิดทางทฤษฎีของเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพมหานคร : ซีเอ็ดดูเคชั่น, ๒๕๔๙.

สุภางค์ จันทวานิช. การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

เว็บไซต์

ธเนศ ศรีชัยลำพันธ์. การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน. (ออนไลน์), แหล่งที่มา : <http://fuangfah.econ.cmu.ac.th/teacher/thanes/files/Perfect%20Book2017.pdf> (๑๕ มกราคม๒๕๕๖).